

Het zoet en het zuur

Bespreking van:
*Leen Dorsman, Ed Jonker,
Kees Ribbens,
'Het zoet en het zuur,
Geschiedenis in Nederland'
(Wereldbibliotheek,
Amsterdam 2000)
223 blz., f39,90*

Geschiedenisdocenten worden, meer dan bij de meeste andere vakken vermoed ik, in hun lessen onvermijdelijk eens geconfronteerd met de vraag naar het nut van hun vak.

Hoe beantwoord je die vraag?

Wordt die gesteld omdat deze ene leerling geen zin heeft in een bepaalde opdracht, dan ben je gauw klaar. Het moet gewoon, het gaat om je cijfer, is dan het geijkte antwoord. Of: doe het nu maar, want dan vind je het vast wel leuk, is er nog een.

Voor een werkelijk geïnteresseerde leerling is dit niet erg bevredigend. Literatuur over het nut en de aard van het vak geschiedenis is in het algemeen buitengewoon taai en abstract; voor maar een kleine groep leerlingen geschikt om hen zelf een antwoord te laten zoeken.

Het boek van deze maand gaat wel over deze problemen, maar is absoluut niet taai of abstract.

Het zoet en het zuur gaat over geschiedenis, *Geschiedenis in Nederland*. Af en toe worden wel wat uitstapjes naar de Franse, Britse of Duitse historische praktijk gemaakt, maar de geschiedenis in Nederland staat centraal. Het boek gaat over geschiedbeoefening, de opvattingen die daarbij een rol spelen en de beoefenaars van 'geschiedenis'. Maar wat is 'geschiedenis'? Welke onderdelen spelen een rol, wie zijn de beoefenaars, waar hebben zij het over? En: hoe verhouden de verschillende 'velden van historische werkzaamheid' zich tot elkaar? En: wat is historisch besef? Is dat verminderd, veranderd, verdwenen of juist toegenomen? Gaat het om geschiedbeleving, historische

interesse, historische beschouwing, historische cultuur, herdenken? Al binnen een paar bladzijden heeft dit boek meer vragen opgeworpen dan het ooit kan beantwoorden. En dat pretenderen deze schrijvers ook niet. Kenmerkend, en verfrissend, is de pretentieloze toon van het boek. Bijna nergens doen de schrijvers of zij de wijsheid in pacht hebben, hoewel zij toch zeer kundig ingewikkelde debatten helder en duidelijk weergeven.

Het boek zit overzichtelijk in elkaar. In het eerste hoofdstukje wordt ingegaan op 'Herdenken', en wordt beschreven hoe vooroorlogse (in 1879, 1884, 1929 en 1933) en naoorlogse herdenkingen in 1948 (van de Vrede van Munster en de grondwetsherziening), in 1963 (van 150 jaar zelfstandigheid), in 1979 (van de Vrede van Utrecht) en in 1984 (van de vierhonderdste sterfdag van Willem van Oranje) verliepen.

In de volgende hoofdstukken wordt achtereenvolgens het huidige intellectuele debat over historisch besef in kaart gebracht, de aard van de historische cultuur in de negentiende eeuw omschreven en daarna gaat het in drie hoofdstukken over de historische cultuur in Nederland na 1945. Deze laatste drie hoofdstukken vormen de kern van het boek.

Hoogleraren en docenten

In *Domineesland* wordt de officiële historische cultuur in beeld gebracht. Van 1920 tot 1960 is daarin sprake van een rustige continuïteit. Het Nederlands Historisch Genootschap (waarvan Dorsman en Jonker in 1995 de geschiedenis hebben geschreven) is een

Leen Dorsman / Ed Jonker / Kees Ribbens

*Het zoet en
het zuur
Geschiedenis in
Nederland*

Boven: Jeroen Krabbé als Willem van Oranje (archief Avro-televisie).

Onder: Volksdansgroep 'De Rappe Klömpkes'.

bedaarde, rustige, gesloten vereniging. Er zijn wel aanzetten tot verandering: de verzuilde geschiedschrijving is op haar retour, Jan Romein brengt nieuwe invalshoeken naar voren in zijn 'zevende faculteit'.

Vanaf de jaren zestig ontstaat er meer beweging: de invloed van de sociale wetenschappen, de *Annales*, (in Nederland uitgedragen door de Wageningse school, met Van der Woude en Slicher van Bath als boegbeelden), het marxisme/maoïsme van Van Tijn en Harmsen, zorgen voor de nodige beschaafde debatten.

Belangrijk thema, of lakmoesproef, noemen de schrijvers de manier waarop door historici omgegaan wordt met de Tweede Wereldoorlog en het Nederlandse nationalisme. Verschuivingen in de benadering van de oorlog en 'het vaderland' laten goed de verschuiving in opvattingen zien. Nu, bijvoorbeeld, is vaderlandse geschiedenis niet meer

zo'n taboe als een decennium geleden. Het hoofdstuk eindigt met de nieuwere ontwikkeling: "de vertellers mogen weer uit de zandbak". Het ouderwetse historisme treedt weer meer – onder aanvoering van Von der Dunk – aan de oppervlakte.

In het hele hoofdstuk wordt het verband gelegd met het geschiedenisonderwijs op de Nederlandse scholen. Moeten geschiedenisdocenten moreel gezag uitoefenen of afstand houden van die domineescultuur? Binnen dit spanningsveld tussen politieke correctheid en vrijblijvende beschouwing moeten leerkrachten hun leerlingen duidelijk zien te maken wat het nut van geschiedenis is (of kan zijn).

Een levend verleden

In de volgende twee hoofdstukken, *Nederland Museumland* en *Nederland Klompenland* maken de drie auteurs het beeld van geschiedenisbeoefening in

Nederland compleet. Gelukkig maar. Eindelijk vinden we in een overzichtelijk geheel iets over de talloze historische musea, oudheidkamers en de monumentenzorg in Nederland. In het hoofdstuk Klompenland wordt de wereld van de lokale amateurgeschiedenis, de genealogie, de archeologie en de plaatselijke verzamelingen en verzamelaars beschreven. Tienduizenden Nederlanders vinden in deze manieren van geschiedenis bedrijven hun hobby.

Ten slotte

De titel van het boek geeft de onderliggende gedachte van de schrijvers goed weer: geschiedenis is er in soorten en smaken. De zoete geschiedenis van Nederland als vrijheidslievende, tolerante en verdraagzame natie (met de zolder vol onderduikers) staat tegenover de zure geschiedenis van Nederland als slavenhalende, hardvochtige, koloniën uitbuitende, op winst beluste en collaborerende natie. Met alle smaken daartussen. "Geschiedenis kan samenbinden en verdelen, opwekken tot tolerantie en tot wraakzucht. Soms is ze uitzichtsloos, dan weer hoopvol."

De bondigste rechtvaardiging van geschiedbeoefening luidt nog steeds: *history is fun*. Geschiedenis geeft geen smaakvoorschrift. En zo is het.

Kunnen Dorsman, Jonker en Ribbens geschiedenisleerkrachten helpen met het beantwoorden van de vraag naar het nut van hun vak?

Ik denk het wel.

Niet alleen is hun overzicht zo inspirerend dat de lezer zichzelf talloze vragen gaat stellen, maar het boek is gelardeerd met zo'n overdaad aan voorbeelden en beschrijvingen van de opvattingen van gerenommeerde denkers over geschiedenis, dat een eigen antwoord hiermee heel goed te illustreren is.

En het belang van dit boek gaat verder. Historisch besef is een begrip dat in de komende discussies over het geschiedenisonderwijs een grote rol gaat spelen. Dit boek is daar een uitstekende, verfrissende, voorbereiding op.